

Innledning til *Norsk lingvistisk tidsskrifts* temahefte om andrespråkstilegnelse

Guro Busterud¹ og Ann-Kristin Helland Gujord²

Universitetet i Oslo¹ og Universitetet i Bergen²

Andrespråkstermen er en overordnet term som betegner tilegnelse av ikke-primære språk i ulike kontekster. Dette temaheftet handler om andrespråkstilegnelse i *Norden*. Felles for artiklene er at de presenterer studier av grammatiske aspekter ved andrespråkstilegnelse. Målspråk og språklæringskontekst er derimot gjenstand for variasjon. I noen artikler er de nordiske språkene norsk og/eller svensk målspråk, i andre artikler inngår norsk som innlærernes førstespråk. I to av studiene er norsk målspråket (Olsen og Gujord), to studier har svensk som målspråk (Agebjörn og Nyqvist), én studie ser på tilegnelse av både norsk og svensk (Westendorp & Lundquist), og i to studier er engelsk målspråk (Jensen & Westergaard og Killie). Temaheftet går slik utenfor rammen av fagfeltet *norsk* som andrespråk.

Temaheftet inkluderer ikke bare studier med forskjellige førstespråk (L1) og andrespråk (L2), men spenner også over bredden av andrespråklæringskontekster vi finner i Norden i dag. Noen av studiene undersøker tilegnelse av andrespråk i en kontekst der andrespråket er i allmenn bruk i samfunnet rundt språkinnlæreren. Men de nordiske språkene tilegnes også utenfor Norden i en fremmedspråkskontekst, som for eksempel informantene i Agebjörns studie, som lærer svensk i Russland, og deltakerne i to av eksperimentene til Westendorp & Lundquist, som lærer henholdsvis norsk og svensk i Nederland. En annen type L2-innlærere finner vi i Nyqvists studie av finsktalende barn som lærer svensk gjennom deltakelse i språkbadsprogram. Informantene i Killies studie og i studien til Jensen & Westergaard, norske elever som lærer engelsk på skolen, representerer en type andrespråklæring som ikke lett lar seg plassere i den tradisjonelle forståelsen av forskjellen på andrespråkstilegnelse i en andrespråks- og fremmedspråkskontekst. Norske barn lærer engelsk tidlig (fra 6 års

alder), og norsk ungdom har høy kompetanse i engelsk og bruker engelsk i domener der engelsk ikke er påkrevet for å kunne kommunisere (jf. Rindal 2020). Dette utfordrer tradisjonelle definisjoner av fremmedspråk og andrespråk. Ifølge Rindal (2020: 31) er engelsk verken et fremmedspråk eller et andrespråk i Norge, men befinner seg et sted midt imellom.

Selv om artiklene i dette temaheftet ikke er ensartet verken med hensyn til målspåket som undersøkes eller med hensyn til konteksten andrespråket læres i, representerer alle artiklene studier av andrespråkstilengelse, eller ikke-primær språktilegnelse, i en nordisk kontekst, der nordiske språk inngår i innlærerens språklige repertoar. Nordiske språk spiller en essensiell rolle i alle disse studiene. I studiene der norsk er innlærernes førstespråk, får vi innsikt i hvordan strukturelle aspekter ved norsk som L1 påvirker tilegnelsen av engelsk som andrespråk. I studiene der norsk og/eller svensk er målspåket, får vi utvidet vår kunnskap om ikke-primær tilegnelse av disse språkene. Norsk og svensk har mange likheter strukturelt sett, og i andrespråkssammenheng er derfor studier av tilegnelse av disse språkene som L2, gjensidig interessante. Artikkelen til Westendorp & Lunquist viser at selv om norsk og svensk har mange likheter, finnes det også mikrovariasjon mellom språkene, noe som gjør sammenligningen av disse språkene som L2, enda mer interessant.

Artiklene i temaheftet

Plassering av argumentene subjekt og direkte objekt relativt til negasjon i norsk, er gjenstand for variasjon. I ikke-subjektsinitiale deklarativer setninger kan subjektet stå både til høyre og venstre for negasjonen: *I går spilte {han} ikke {?han} fotball. I går spilte {Per} ikke {Per} fotball.* Også det direkte objektet kan ha denne vekslingen: *Hun likte {den} ikke {?den}. Hun likte {*huset} ikke {huset}.* Disse konstruksjonene, subjektveksling og objektsveksling, har vært gjenstand for flere studier (f.eks. Anderssen, Bentzen, Busterud, Dahl, Lundquist & Westergaard 2018), og interaksjonen mellom form, funksjon og informasjonsstruktur påvirker argumentplasseringen. I artikkelen *Tverrspråklig innflytelse fra L1 i tilegnelsen av argumentplassering i L2 norsk og svensk* undersøker Maud Westendorp og Björn Lundquist hvordan plassering av argumenter i L1 påvirker argumentplasseringen i andrespråkene norsk og svensk. Westendorp og Lundquist gjennomfører tre eksperimenter hvorav to ser på nederlandske L1-talere av henholdsvis norsk og svensk som L2, mens den siste studien ser på L2-innlærere av norsk og inkluderer en rekke ulike L1. Resultatene fra studiene tyder på at lingvistiske distinksjoner i L1 påvirker

produksjon og argumentplassering, spesielt plassering av objektet. Westendorp og Lundquist argumenterer også for at L2-innlærerne har utfordringer med å avlære plasseringsmønsteret som finnes i L1. Westendorp og Lundquist finner også at data fra grammatikalitetsvurderingstester og muntlige data fra en elisiteringstest stort sett gir sammenfallende mønster.

I artikkelen *Development of the form and meaning of definiteness in Russian-speaking learners of Swedish* presenterer Anders Agebjörn en studie av tilegnelse og utvikling av nomenfraser i ubestemt og bestemt form i svensk L2 hos russiske L1-talere. Agebjörn undersøker ubestemte modifiserte og umodifiserte nomenfraser i entall og flertall: *en katt, en vit katt, katten, den vita katten*, og bruker en eksperimentell elisiteringstest for å lokke fram muntlig produksjon av de relevante frasene. Ved å anvende denne metoden får Agebjörn undersøkt L2-innlærernes evne til å produsere morfemer som markerer (u)bestemthet, og om de produserer riktig form i riktig kontekst. Agebjörn tester innlærere på nybegynnernivå og innlærere som befinner seg på et mer avansert nivå, og kan dermed også si noe om utviklingen av bestemthet. Funnene fra studien viser at den komplekse morfosyntaktiske formen tilegnes gradvis, og Agebjörn argumenterer for at bestemte modifiserte nomenfraser tilegnes i en bestemt, implikasjonell rekkefølge: Bestemthetssuffikset på substantivet tilegnes før suffikset på adjektivet, som igjen tilegnes for den foranstilte artikkelen. Agebjörns studie viser også at det å tilegne seg en morfosyntaktisk form og det å assosiere en form med en abstrakt betydning, er to delvis ulike prosesser.

Eeva-Liisa Nyqvist presenterer en studie av andrespråkstilegnelse i en særskilt kontekst i artikkelen *Komplexa svenska nominalfraser hos finskspråkiga språkbads elever*. Hun undersøker den grammatiske kompetansen hos finske innlærere av svensk som deltar i språkbadsprogram i barnehage og senere i grunnskolen. Ved hjelp av en flervalgstest tester og sammenligner Nyqvist hvordan henholdsvis 77 og 86 elever på 6. og 9. trinn bedømmer grammatikaliteten i nominalfraser. Nominalfrasene er valgt ut for å representere to ulike typer kompleksitet, formell (dobbel bestemthet) og semantisk (possesivpronomen+adjektivattributt, genitivattributt med adjektivattributt, to definite pronomen). Formålet med studien er todelt. Felles for alle nominalfrasetyperne er at de inneholder elementer med lav saliens og at de er lavfrekvente i mål-språket. Nyqvist vil finne ut hvilke av frasetyperne som oftest blir bedømt korrekt på individ- og gruppenivå, og om og eventuelt hvordan de to elevgruppene skiller seg fra hverandre i grammatikalitetsbedømmelsene. Mestring på individnivå er analysert ved hjelp av implikasjonsskala for også å undersøke

hvorvidt mestring av visse frasetyper forutsetter mestring av andre. Nyqvist operasjonaliserer mestring som 75 % korrekt bedømmelse. Nyqvist finner at de formelt komplekse nominalfrasene oftere blir korrekt bedømt enn de semantisk komplekse frasetyperne, i begge elevgruppene, og både på individ- og gruppenivå. Hun finner også at frekvens spiller en rolle ved at de mest frekvente av frasetyperne oftest bedømmes korrekt. Et påfallende funn er at flere informanter ikke oppnår 75 % korrekthet i bedømmelsen av noen av de undersøkte frasetyperne, selv om de har deltatt i språkbadsprogram over en årrekke.

Isabel Nadine Jensen og Marit Westergaard presenterer i *Flaskehalshypotesen: Syntaks og morfologi blant norske andrespråksinnlærere av engelsk*, en studie som tester flaskehalshypotesen (*the bottleneck hypothesis*) til Slabakova (2008, 2013). Flaskehalshypotesen har til hensikt å forklare hva som er vanskelig og enkelt i andrespråkstilegnelse av grammatikk, og argumenterer for at elementer som tilhører den morfologiske modulen, representerer en større utfordring for L2-innlærere enn elementer som tilhører henholdsvis den syntaktiske og/eller semantiske modulen. Jensen og Westergaard tester denne hypotesen ved å se nærmere på tilegnelse av det syntaktiske fenomenet ordstilling (nærmere bestemt verbplassering i ikke-subjektsinitiale setninger og i setninger med setningsadverbial), og de morfologiske fenomenene subjekt-verbkongruens og preteritum hos norske L1-talere som lærer engelsk som L2. Gjennom to studier med til sammen 127 norske andrespråksinnlærere av engelsk, testes innlærernes evne til å identifisere ugrammatisk morfologi og syntaks ved hjelp av skriftlige akseptabilitetstester. Jensen og Westergaard finner delvis støtte for flaskehalshypotesens prediksjon om at morfologi er vanskeligere å tilegne seg enn syntaks. Deres funn tyder på at morfologi er mindre problematisk dersom det finnes likheter mellom første- og andrespråket, slik tilfellet er for markering av preteritum ved svake verb i norsk og engelsk. Samtidig viser dataene deres at ordstilling i setninger med setningsadverbialer er like vanskelig som subjekt-verb-kongruens, noe som er problematisk for flaskehalshypotesen fordi ordstilling er et syntaktisk fenomen. Jensen og Westergaard konkluderer med at tilhørighet til lingvistisk modul ikke alene kan forklare hva som er vanskelig eller lett å tilegne seg i et andrespråk, og peker på påvirkning fra førstespråket og variasjon i input som faktorer som også spiller inn.

Også Kristin Killie ser på tilegnelse av subjekt-verb-kongruens blant norske L1-talere som lærer seg engelsk som L2. Nærmere bestemt ser Killie på samsvarsbøyning ved *be* i engelsk i sin artikkel '*I are in New York*': om tilegnelsen av samsvarsbøyning i engelsk blant innlærere med norskspråklig bakgrunn.

Kille gjør bruk av skriftlige korpusdata fra *Corpus of Young Learner Language*, som består av tekster fra nasjonale prøver i engelsk. Innlærerne i studien er henholdsvis 12–13-åringer og 15–16-åringer. Killie undersøker korrekt og ukorrekt bruk av *be* og i presens og preteritum. Hun finner at en del 12–13-åringer overgeneraliserer formen *are* i presens, mens dette ikke forekommer i like stor grad blant 15–16-åringer. Killie argumenterer for at overgeneraliseringen av *are* trolig skyldes fonetisk og grafemisk likhet med den norske formen *er*. Begge aldersgruppene overgeneraliserer *was* i preteritum, og det argumenteres for at dette skyldes at formen har høy frekvens. Killie argumenterer også for at tilegnelsen av *be*-formene påvirkes av drilling, frekvens i input og output og ‘chunk-læring’. I likhet med Jensen og Westergaard analyserer Killie dataene sine opp mot flaskehalshypotesen (Slabakova 2019). Killie peker på at hennes funn viser at tilegnelse av samsvarbøyning ved *be* er en langsam prosess, og dataene støtter dermed hypotesen om at tilegnelse av morfologi er problematisk for L2-innlærere.

I artikkelen *Adjektivlæring hos voksne innlærere av norsk – ein empirisk studie* utforsker Anna-Marie Kjøde Olsen bruken av adjektiver i 300 skriftlige tekster hentet fra Norsk andrespråkskorpus (ASK), som er vurdert til å være på tre ulike ferdighetsnivå (A2–B2) etter *Det felles europeiske rammeverket for læring, undervisning og vurdering av språk* (Utdanningsdirektoratet 2011). Et viktig formål med studien er å skaffe frem et større empirisk grunnlag for bruk og tilegnelse av adjektiv i norsk innlærerspråk. I et ordforrådsperspektiv er også adjektiv i liten grad studert i skandinaviske innlærerdatabaser med unntak av noen få svenske (Axelsson 1994 og Kotsinas 1982) og norske studier (Svendsen 1996). I disse studiene ble blant annet betydningen av adjektivers frekvens i målspråket for tilegnelsen undersøkt. Frekvens er også en sentral variabel i Olsens studie, som hun forankrer i en bruksbasert tilnærming. I tillegg til frekvens undersøker Olsen hvilken rolle førstespråkspåvirkning (somal, tysk, vietnamesisk), utdanningsnivå og ferdighetsnivå har på bruken av adjektiv i tekstene. Olsen sammenligner også adjektivbruken i andrespråkstekstene med bruken av adjektiv i 100 tekster fra det norske kontrollkorpuset i ASK. Olsen finner at tokenfrekvensen av adjektiv er lavere i innlærertekstene enn i tekstene skrevet av L1-brukere, og også at den leksikalske variasjonen er større i kontrolltekstene. Hun finner også en sammenheng mellom tokenfrekvens og førstespråksbakgrunn ved at de tyskspråklige innlærerne bruker adjektiv signifikant oftere enn innlærerne med henholdsvis somali og vietnamesisk som førstespråk. Ferdighetsnivå og utdanningsnivå ser ikke ut til å ha nevneverdig betydning

for adjektivbruken. Et viktig funn er også den omfattende individuelle variasjonen mellom andrespråksinnlærerne, som Olsens studie synliggjør.

I artikkelen *Syntaktisk kompleksitet på tvers av rammeverksnivå* av Ann-Kristin Helland Gujord analyseres til sammen 120 tekster skrevet av voksne innlærere av norsk som andrespråk. Som Olsen, analyserer Gujord tekster fra ASK-korpuset (i tillegg til noen få tekster hentet fra arkivet til Norsk språktest, Folkeuniversitetet). Tekstene er vurdert til å være på fire ulike ferdighetsnivå i *Det felles europeiske rammeverket for læring, undervisning og vurdering av språk* (Utdanningsdirektoratet 2011), og hvert nivå er representert med 30 tekster hver (A2–C1). Formålet i denne studien er å undersøke sammenhengen mellom mål på syntaktisk kompleksitet og ferdighetsnivå, og mellom korrekthet og ferdighetsnivå. Studien er forankret i en forskningstradisjon, CAF-tradisjonen (Complexity, Accuracy, Fluency), som i liten grad er blitt utforsket i norsk andrespråksforskning, med unntak av tre tidligere norske studier (Moe 2013, Berggreen og Sørland 2016, Sørensen 2017). Et mål i denne studien er også å prøve ut en statistisk metode, ordinal logistisk regresjon, for å kunne utforske hvordan og i hvilken grad kompleksitetsmålene er relaterte til hverandre. Gujord finner at det er en signifikant positiv sammenheng mellom setningslengde og rammeverksnivå, fraseutbygging og rammeverksnivå og mellom korrekthet og rammeverksnivå, og at det er en signifikant negativ sammenheng mellom rammeverksnivå og sidestilt koordinasjon og underordning. Et viktig funn er også at modellen først og fremst estimerer sannsynligheten for plassering på nivå B1 og B2 med unntak av målet på korrekthet, som også skiller godt mellom de øverste nivåene (B2 og C1). Gujord har ikke på noen steg i prosessen vært involvert i vurderingen av sin egen artikkel.

Hver av artiklene i dette temaheftet er fagfellevurdert av to fagfeller. Vi vil takke alle fagfellene for deres innsiktsfulle og konstruktive innspill. Takk også til *Norsk lingvistisk tidsskrift* for muligheten til å lage et temahefte om andrespråkstilegnelse og for at vi fikk være gjesteredaktører for dette temaheftet.

Oslo og Bergen, mai 2021.

Guro Busterud og Ann-Kristin Helland Gujord

Litteratur

- Anderssen, Merete, Kristine Bentzen, Guro Busterud, Anne Dahl, Björn Lundquist & Marit Westergaard. 2018. The acquisition of word order in L2 Norwegian: The case of subject and object shift. *Nordic Journal of Linguistics* 41-3, 247–274.
- Axelsson, Monica. 1994. *Noun phrase development in Swedish as a second language: A study of adult learners acquiring definiteness and the semantics and morphology of adjectives*. Doktorgradsavhandling, Stockholm: Centrum för tvåspråkighet, Stockholms universitet.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1982. MINS, Stockholms universitet. MINS. Stockholm.
- Rindal, Ulrikke. 2020. English in Norway: A language and a school subject in transition. I Brevik, Lisbeth, M. & Ulrikke Rindal (red.): *Teaching English in Norwegian classrooms: From research to practice*. Oslo: Universitetsforlaget, 23–42.
- Slabakova, Roumyana. 2008. *Meaning in the Second Language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Slabakova, Roumyana. 2013. What is easy and what is hard to acquire in a second language: A generative perspective. I Mayo, García, Maria del Pilar, Maria Junkal Gutiérrez Mangado & Maria Martínez-Adrián (red.): *Contemporary approaches to second language acquisition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 5–28.
- Slabakova, Roumyana. 2019. The Bottleneck Hypothesis Updated. I Ionin, Tania & Matthew Rispoli (red.): *Three Streams of Generative Language Acquisition Research: Selected papers from the 7th Meeting of Generative Approaches to Language Acquisition – North America, University of Illinois at Urbana-Champaign*. Amsterdam: John Benjamins, 319–345.
- Svendsen, Bente Ailin. 1996. *Adjektiv i norsk som andrespråk: En frekvensbasert leksikalsk-semantisk tverrsnittstudie av adjektivtilegnelse hos voksne innlærere*. Hovedoppgåve, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Utdanningsdirektoratet. 2011. *Det felles europeiske rammeverket for språk: Læring, undervisning, vurdering*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.